

T A G S

ONTSPOORD ?

In onze editie van mei 1996 legde H. Hayen uit hoe de stations Luchtbal en Antwerpen-Dam erin geslaagd waren hun graffitiproblemen op te lossen. We hebben nu de gelegenheid om eens op dat heet hangijzer terug te komen naar aanleiding van een studie die op initiatief van de Koning Boudewijnstichting werd uitgevoerd door de Vrije Universiteit Brussel en de Université libre de Bruxelles. Deze studie onderstreept de complexiteit van dit fenomeen, dat niet zomaar als vandalisme kan worden bestempeld, maar dat een sociale, culturele en politieke dimensie weerspiegelt. De studie besluit met aanbevelingen om deze plaag te bestrijden.

SPECIFIEKE JONGERENCULTUUR

Graffiti zijn tegenwoordig niet meer weg te denken uit het stedelijke straatbeeld. Als ze niet erotisch of politiek getint zijn, geven ze net als de breakdance en rapmuziek uitdrukking aan de hip-hop. Hip-hop is een Amerikaanse culturele «move» die in de jaren 80 overwaarde naar Europa en de rest van de westerse wereld. Het fenomeen wordt gekenmerkt door een synergie tussen beeld, dans, tekst en muziek. Anderzijds is het vooral zichtbaar op straat, waar men vrijheid van beweging heeft. Ten slotte is het, althans in zijn pamfletten en songteksten, een aanklacht tegen drugsverslaving, geweld, wapenbezit en alle vormen van ongelijkheid en racisme. Het probleem zijn niet zozeer de eisen zelf, die ontegensprekelijk gegrond zijn, maar wel bepaalde uitdrukkingvormen, meer bepaald graffiti.

GRAFFITI ZIJN GELIJKAARDIG MAAR HEEL VERSCHILLEND

De term graffiti, mannelijk zelfstandig naamwoord meervoud, is afgeleid van het Italiaans en betekent krassen, inkerven. De huidige betekenis omvat iedere vorm van opschriften of tekeningen op gebouwen en andere stedelijke constructies. Maar niet alle graffiti zijn graffiti! Ze hebben zeer uiteenlopende namen, naar gelang van de graad van afwerking.

□ Tag : deze term staat gewoon voor de handgeschreven of gespoten gestileerde handtekeningen die je vaak op muren of brugpijlers ziet. Probeer vooral niet er een of andere betekenis aan te geven, want ze hebben er geen. De taggers brengen gewoon op zo veel mogelijk plaatsen hun naam of pseudoniem aan.

□ Throw-up : dit zijn grote tags met een eenvoudig ontwerp en in één kleur.

□ Quick-piece : grotere en meer verzorgde handtekeningen in twee of drie kleuren. Ze hebben een grotere esthetische waarde dan de vorige categorieën.

□ Masterpiece : dit zijn de veelkleurige en uitgewerkte muurtekeningen van het hoogste artistieke niveau. Vaak zijn ze het resultaat van een samenwerking tussen verschillende graffitiers en is er meerdere dagen aan gewerkt.

De tags zijn dus het eerste contact tussen de jongere en de spuitbus en de eerste fase in een evolutie die zal leiden tot het maken van de eigenlijke graffiti. Het profiel van de tagger blijft weinig specifiek. In Brussel wordt hun aantal geschat tussen 500 en 1000. Ze zijn tussen 12 en 30 jaar en zijn actief in de hele regio. De meesten doen het slechts gedurende twee tot zes maanden. Ze vormen groepen of

«posses», zonder structuur of afgelijnd territorium en met een heterogene sociologische samenstelling, waarin jongeren uit de middenklasse evenwel sterk vertegenwoordigd zijn.

BOODSCHAPPEN

Uit deze studie blijkt ook dat het aantal taggers dat enkel wordt gedreven door vernielzucht zeer laag ligt.

Hun belangrijkste motivatie is het streven naar een vorm van bekendheid en erkenning, vooral binnen hun groep.

Daarom geven ze dan ook de voorkeur aan geanimeerde en zichtbare plaatsen voor hun werk. Graffitiërs daarentegen zoeken eerder rustige plaatsen op waar ze ongestoord hun verbeelding de vrije loop kunnen laten. Door zich (onrechtmatig) visueel ruimte toe te eigenen, willen zowel taggers als graffitiërs hun eigen identiteit uitdrukken, alsook hun reactie tegen een maatschappij die ze als vaag en fragmentarisch ervaren. Het is een golf van opstand die gelijkaardig is aan de punk en andere «Piece and love»-bewegingen van de afgelopen decennia.

EN DE KOSTEN

Ondanks alles creëren al die tags en andere graffiti een onveilig gevoel binnen de maatschappij – dat net als het fenomeen zelf zeker niet te verwaarlozen is – en brengt het ook heel wat kosten met zich. Ook al krijgen het openbaar vervoer en het stadsmeubilair het hardst te verduren, toch blijven privé-personen ook niet gespaard.

AANBEVELINGEN

Volgens de studie ontbreekt het in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan coördinatie tussen de gemeenten en is er een gebrek aan politieke consensus over de te nemen opties. Als er dan al hier en daar wordt geëxperimenteerd met alternatieve straffen, dan maken die evenwel geen deel uit van een algemeen kader. Dat leidt tot heel wat verwarring en wantrouwen bij de betrokken partijen. Daarom stelt de studie een compromis voor tussen schoonmaak, sancties en wettelijke middelen voor vrije expressie, waarbij dat geheel geïntegreerd wordt in een grote sensibiliseringscampagne en een globaal stads- en jeugdbeleid. Bovendien doet ze ook aanbevelingen i.v.m. :

■ DUIDELIJKHEID EN COORDINATIE

Het is belangrijk dat alle betrokken actoren, dus zowel de openbare diensten als de verenigingen, een duidelijk beeld hebben van de opties die worden genomen en dat ze die correct toepassen. Desnoods moet een coördinatiecél worden opgericht om de verschillende elementen zoals preventie, jeugdbeleid enz. op elkaar af te stemmen en zelfs het grote publiek te informeren. Dat zou namelijk de mogelijkheid bieden het fenomeen te verklaren en informatie te geven over de grote beleidslijnen in dit domein en de instanties die de burger kunnen helpen een graffito te verwijderen. Op die manier is het mogelijk deze vorm van expressie uit de criminele sfeer te halen, het gevoel van onveiligheid te bestrijden en het vertrouwen in de openbare instellingen te versterken.

■ DRIEHOEKSBERADERING

Aangezien het taggen een manier is om de gevestigde autoriteiten uit te dagen, spreekt het voor zich dat elke vorm van dialoog tussen de antagonistenvan moeilijk ligt. Om die reden moet ook in elk geval worden vermeden dat de repressieve autoriteiten zelf legale graffitiprojecten op touw zetten. Dat is namelijk een bron van ambiguïteit en dus wantrouwen. Een onafhankelijke bemiddelaar die de communicatie tussen de beide partijen op gang brengt, is dus wenselijk en daarvoor zijn vooral culturele organisaties, jeugdbewegingen of scholen de ideale partners. Hun rol zou er bijvoorbeeld in bestaan hip-hopmanifestaties, graffitiprojecten of workshops te organiseren. Ze zouden voor de autoriteiten een raadgevende functie hebben en voor de taggers een bron van informatie zijn.

■ LEGALITEIT

Op basis van het principe dat hoe sneller een tagger erin slaagt «masterpieces» te maken, hoe minder tags het straatbeeld ontsieren, geeft de studie de voorkeur aan verschillende soorten wettelijke «uitlaatkleppen». Er zouden tolerantiezones komen, m.a.w. plaatsen waar tags feitelijk worden toegestaan : de optie om bepaalde plaatsen, zoals brugpijlers, sowieso te beschouwen als tolerantiezones valt serieus te overwegen ; vervolgens zouden de legale muren officieel worden erkend en eventueel onderhouden door de overheid, zodat de taggers zich kunnen oefenen. Er moeten wel voldoende plaatsen worden voorzien en ook oefensessies waarin de beginnelingen leren creatiever met de spuitbus om te gaan.

■ SCHOONMAAK EN SANCTIES

De schoonmaak moet vooral buurtgericht zijn om de plaatselijke levenskwaliteit te verhogen. Dat werk moet bij voorkeur worden uitgevoerd door een gespecialiseerde dienst die, om directe confrontaties te vermijden, onafhankelijk is van de plaatselijke autoriteiten. Ook het tellen van de tags wordt sterk aangeraden, al was het maar om een duidelijk beeld te krijgen van de meest problematische buurten.

Wat de sancties betreft, luidt de conclusie dat een minnelijke schikking de voorkeur geniet in plaats van een proces en veroordeling. Vooral wanneer die veroordeling gepaard gaat met een hoge schadevergoeding die de jongere niet aankan. Het is evenwel aan te raden te onderzoeken in welke mate alternatieve straffen die verband houden met de maatschappelijke schade meer resultaat kunnen opleveren.

■ ACTIEVE DEELNAME VAN DE BURGERS

Door zich bijvoorbeeld te interesseren voor de jongeren onder hem.

EN OP HET TERREIN?

BIJ DE NMBS

Het centraal bestuur heeft een dienst die zich enkel met dit probleem bezighoudt. Twee ondertoezichtscommissarissen staan uitsluitend in voor het tellen van de tags, het identificeren van de daders en hun aanhouding conform het gerechtelijk mandaat dat hen door het parket is toegekend. Het bestaan van die dienst is te danken aan de brigade van Hasselt die zich in 1992 genoodzaakt zag met dat werk te beginnen. Aangezien er noch bij de gemeentelijke politie, noch bij de rijkswacht geen enkele dienst bestond om dit fenomeen te bestrijden, is de Hasseltse brigade haar licht gaan opsteken bij de Nederlandse spoorwegpolitie, die op dat moment al gegevens over de taggers verzamelde. Nadien werd een databank aangelegd en werd het werk van onze Kempense collega's door de andere districten erkend.

In 1995 bleek ook de nationale magistratuur geïnteresseerd in het werk van de NMBS en twee jaar later kregen de gemeentelijke politiediensten van het Brussels parket de formele opdracht een beroep te doen op de anti-graffiticeel van onze maatschappij om onbekende taggers of graffiteurs op te sporen. Sindsdien bestaat in Brussel een speciale cel met twee ondertoezichtscommissarissen, Lily Neys en Patrick Bauters. Hun analyse van het fenomeen wijkt evenwel lichtjes af van de bevindingen van de twee universitaire, maar schetst een veel gedetailleerder profiel van de tagger.

Ze leggen in de eerste plaats de nadruk op het internationaal karakter van graffiti : aangezien de taggers vooral bekendheid willen verwerven, draaien ze er hun hand niet voor om heel wat kilometers af te leggen om hun handtekening te plaatsen. Daarom zijn treinen en stations hun geliefkoosde werkterrein. Daarnaast is uit verhooren gebleken dat de grote meerderheid (90 %) studeert aan een school voor Schone Kunsten of een academie. Daar leren ze technieken die ze toepassen op muren en andere plaatsen om bekendheid te krijgen. Maar die scholen ervan beschuldigen dat ze graffiti stimuleren gaat natuurlijk te ver ! Ten slotte opereren ze in groep en 's nachts, altijd rond hetzelfde tijdstip en

vooral bij volle maan of tijdens festivals. Ze zijn herkenbaar aan hun kledij, gebruiken soft drugs en hebben geen gebrek aan financiële middelen. De meesten hebben de Belgische nationaliteit. Onze beide collega's waarderen de middelen waarover ze kunnen beschikken om graffiti te bestrijden, maar betreuren het gebrek aan een internationaal globaal beleid voor dit probleem. Wat de procedure betreft, is het interessant te weten dat een tagger niet op dezelfde manier wordt verhoord als een gewone verdachte : de vragen die worden gesteld zijn duidelijk vastgelegd door het parket en willen vooral aan het licht brengen wat de tagger motiveert. Men wil dus zowel de artistieke drijfveer

© NMBS

IN DE BRUSSELSE GEMEENTEN

Blijkbaar hebben de klachten van de twee academici gehoor gevonden, want in juli 1997 is de coördinatiecel voor tags opgericht. Die cel is afhankelijk van de Brusselse politie en werkt samen met de NMBS, de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de rijkswacht en de MIVB.

Zijn rol bestaat erin alle informatie over graffiti die door de hiervoor genoemde partners is verzameld, te centraliseren. De gegevens worden ingevoerd in een databank en zo kunnen om de zes maanden statistische verslagen worden opgesteld en gestuurd naar die diensten en de parketten.

Het werk van deze cel is een aanvulling bij de acties op het terrein die in iedere gemeente worden ondernomen naargelang van hun eigen middelen en prioriteiten. In de gemeente Elsene bijvoorbeeld heeft de schepen voor openbare netheid het initiatief genomen voor een anti-graffiticampagne om alle tags op de gemeentelijke gebouwen en het stadsmeubilair te verwijderen. In 1998 werd de campagne uitgebreid en werden op aanvraag van de eigenaars ook privé-woningen schoongemaakt. Dit werk wordt nauwgezet uitgevoerd door gemeentepersoneel, tot grote tevredenheid van de burgers. Voor deze operatie is een budget uitgetrokken van 2,5 miljoen per jaar. Deze methode die eerder curatief dan repressief is, werpt vruchten af want het systematisch en zo vaak als nodig verwijderen van ongewenste graffiti blijkt de taggers te ontmoedigen.

Oudergem heeft in februari 1997 een bijzondere dienst voor graffiti-bestrijding opgericht. Die dienst maakt in samenwerking met de buurgemeente Watermaal-Bosvoorde een inventaris van de tags en werkt nauw samen met de MIVB. Hij heeft ook zijn eigen databank die reeds 150 handtekeningen heeft geregistreerd. 's Nachts worden de zogenaamde «probleembuurtten» gecontroleerd. Na twee jaar zijn al vijftig taggers vervolgd en gesanctioneerd met werken van algemeen belang. Ter informatie, 85 % was minderjarig. Bij wijze van anekdote willen we daar ook aan toevoegen dat een graffitiër die in een andere gemeente was gearresteerd de opdracht kreeg de cellen in het commissariaat van Oudergem te graffitiëren. Die waren immers dringend aan een opknapbeurt toe!

Hier werd ook vastgesteld dat het merendeel van de taggers uit een goeie klasse komt, dat ze vaak naar een school voor plastische opvoeding gaan en soft-drugs zoals cannabis gebruiken.

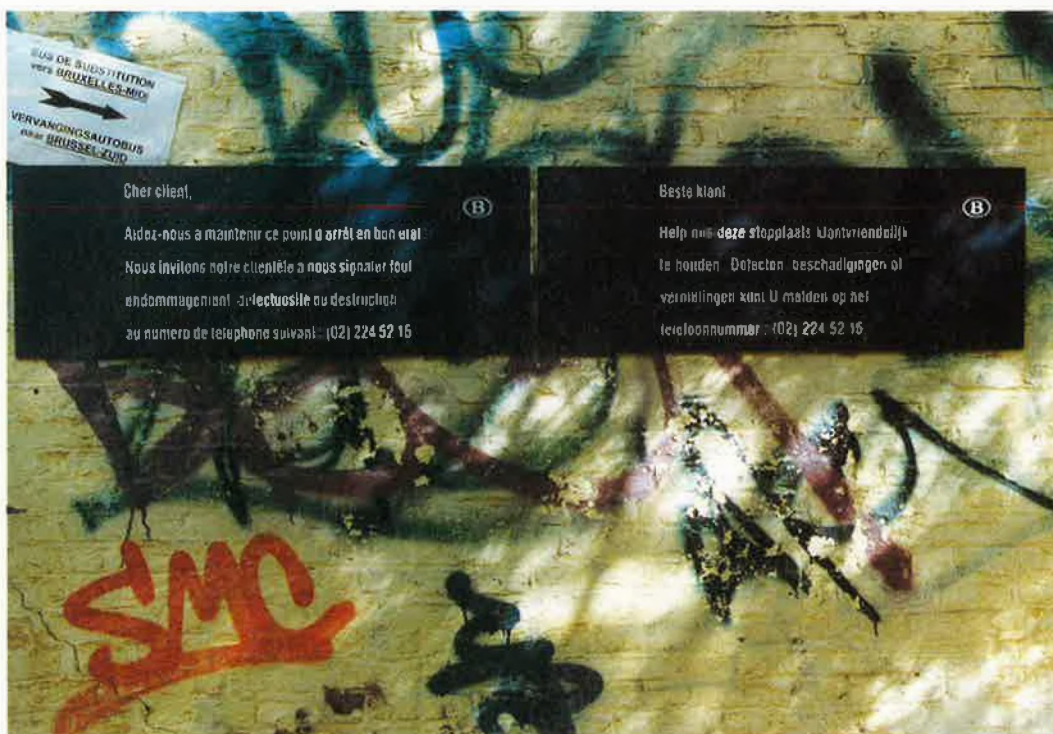
Tot dezelfde vaststelling kwamen ze in

van de graffitiër kennen als de reden voor zijn verzet.

Er zijn twee types sancties : boetes en alternatieve straffen. Maar voor de tweede categorie is er een gebrek aan personeel. Als men de taggers immers zelf de graffiti wil laten verwijderen, moet hij permanent onder toezicht staan en minstens kunnen beschikken over beschermende kledij. Deze oplossing is in de praktijk niet uitvoerbaar. Bijgevolg rest onze twee collega's enkel nog de optie van de boetes, en daarover krijgen ze achteraf geen enkele informatie, aangezien zodra het dossier is doorgestuurd naar het parket, ze daarover niets meer vernemen.

© NABES

© NABES

Brussel-Centrum, waar eveneens een databank bestaat. Die gegevensbank beslaat, net als de andere gemeentelijke databanken, een strikter afgelijnd territorium dan die van de NMBS. Een kwart van de daders wordt geïdentificeerd en vaak worden alternatieve straffen opgelegd met drie jaar voorwaardelijk. Op recidive tijdens die periode staat gevangenisstraf. De gemeente maakt systematisch haar eigen gebouwen schoon, maar particulieren kunnen niet op die dienst rekenen. In Oudergem wordt een product ter beschikking gesteld van het publiek, maar de eigenaars moeten zelf hun bezit schoonmaken.

WEG MET DE GRAFFITI, DAAR KOMEN DE KRAFFITI!

Wie dacht dat het probleem stilaan werd opgelost, heeft buiten de uitzonderlijke aanpassingskracht en verbeelding van onze jonge en minder jonge «artiesten» (?) gerekend. Net als de Beaujolais komen ook de nieuwe graffiti eraan, en ze heten «kraffiti». Tags worden niet langer aangebracht met spuitbussen, nu wordt er in glas gekrast met diamant, spijkers of stenen. Bijgevolg is het moeilijker om de handtekening te identificeren en is de schade nog groter. □

Maar er is nog geen reden voor fatalisme en wanhoop: de bewustwording is een feit en zowel de oplossingen als de wil om meer samen te werken op het terrein zijn aanwezig.